TEISINGUMO TEISMO (dešimtoji kolegija) SPRENDIMAS

2025 m. balandžio 30 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – Finansinės nuomos užsienio valiuta sutartis – 6 ir 7 straipsniai – Nesąžininga sąlyga, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui – Tokios sąlygos pripažinimo nesąžininga pasekmės – Sutarties negaliojimas – Visos sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės“

Byloje C-630/23

dėl *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija) 2023 m. rugsėjo 26 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2023 m. spalio 17 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

ZH,

KN

prieš

AxFina Hungary Zrt.

TEISINGUMO TEISMAS (dešimtoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas D. Gratsias, teisėjai E. Regan ir B. Smulders (pranešėjas),

generalinis advokatas D. Spielmann,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– ZH ir KN, atstovaujamų *ügyvéd* L. Marczingós,

– *AxFina Hungary Zrt.*, atstovaujamos *ügyvéd* G. Stanka,

– Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos M. Z. Fehér ir K. Szíjjártó,

* Proceso kalba: vengrų.

– Europos Komisijos, atstovaujamos P. Kienapfel ir Zs. Teleki,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 1 straipsnio 2 dalies, 6 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ZH ir KN (toliau – du vartotojai) ir *AxFina Hungary Zrt.* (toliau – *AxFina*) ginčą dėl šios ir ZH sudarytos finansinės nuomos užsienio valiuta sutarties sąlygos, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui (toliau – sąlyga dėl valiutos keitimo rizikos), pašalinimo teisinių pasekmių.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 93/13 21 ir 24 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„kadangi valstybės narės turi užtikrinti, kad pardavėjo ar tiekėjo [verslininko] su vartotojais sudaromose sutartyse nebūtų naudojamos nesąžiningos sąlygos, o jeigu vis dėlto tokių sąlygų yra, kad jos vartotojui nebūtų privalomos, o sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų;

<…>

kadangi valstybių narių teismai arba administracinės institucijos privalo disponuoti pakankamomis bei veiksmingomis priemonėmis apsisaugojant nuo nuolatinio nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais taikymo.“

4 Direktyvos 1 straipsnio 2 dalyje numatyta:

„Sutarčių sąlygoms, atspindinčioms įstatymų ar kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas ir tarptautinių konvencijų, prie kurių yra prisijungusios valstybės narės ar Bendrija, nuostatas ar principus, ypač transporto srityje, šios direktyvos nuostatos nėra taikomos.“

5 Minėtos direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, [kad sutartyje, kurią verslininkas sudaro su vartotoju, naudojamos nesąžiningos sąlygos nacionalinės teisės aktuose nustatytomis sąlygomis] nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

6 Tos pačios direktyvos 7 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir konkurentų [konkuruojančių verslininkų] naudai egzistuotų pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų [verslininkų] sudaromose su vartotojais.“

Vengrijos teisė

Ankstesnis Civilinis kodeksas

7 Pagrindinės bylos aplinkybėms taikomos redakcijos *Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény* (1959 m. Įstatymas Nr. IV, kuriuo patvirtinamas Civilinis kodeksas; toliau – ankstesnis Civilinis kodeksas) 209/A straipsnyje numatyta, kad vartojimo sutartyse numatytos nesąžiningos sąlygos, kurios į sutartį įtrauktos kaip standartinės sutarties sąlygos, arba verslininko vienašališkai iš anksto nustatytos sutarties sąlygos, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, yra absoliučiai negaliojančios. Pagal šį 209/A straipsnį absoliučiu negaliojimu galima remtis tik vartotojo naudai.

8 Pagal šio ankstesnio Civilinio kodekso 237 straipsnio 1 dalį, negaliojančios sutarties atveju turi būti atkurta iki šios sutarties sudarymo buvusi šalių padėtis.

9 Šio kodekso 237 straipsnio 2 dalyje numatyta:

„Jei neįmanoma atkurti iki negaliojančios sutarties sudarymo buvusios padėties, teismas gali nuspręsti, kad ši sutartis taikoma iki kol jis priims sprendimą. Ši sutartis gali būti pripažinta galiojančia, tik jei įmanoma pašalinti negaliojimą lėmusią priežastį, visų pirma pašalinant neproporcingą naudą šalims numatytų teisių, pareigų disproporcijos ir lupikiškos sutarties atveju. Tokiais atvejais turi būti nurodyta grąžinti tai, ką liko įvykdyti, prireikus be atlygio.“

10 Iš šio kodekso 361 straipsnio 1 dalies matyti, kad kiekvienas asmuo, gavęs turtinės naudos kito nenaudai, privalo grąžinti tai, ką gavo.

11 Pagal to paties kodekso 363 straipsnį „normos, kuriomis reglamentuojamas turto įgijimas be pagrindo, taikomos turto grąžinimui dėl nepagrįsto praturtėjimo; asmuo, privalantis grąžinti tai, ką gavo, gali reikalauti atlyginti daiktui skirtas būtinas išlaidas“.

Įstatymas DH1

12 *Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény* (2014 m. Įstatymas Nr. XXXVIII, kuriuo reglamentuojami tam tikri aspektai, susiję su *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimu, priimtu siekiant vienodai aiškinti civilinės teisės nuostatas dėl kredito įstaigų su vartotojais sudarytų paskolų sutarčių; toliau – Įstatymas DH1) 3 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatyta:

„1. Negaliojanti yra ta su vartotoju sudarytos paskolos sutarties sąlyga – išskyrus sutarties sąlygą, dėl kurios derėtasi atskirai, – pagal kurią finansų įstaiga, išmokėdama sumą, skirtą turtui, kuris yra paskolos ar finansinės nuomos objektas, įsigyti, taiko valiutos pirkimo kursą, o apskaičiuodama mėnesines įmokas – valiutos pardavimo kursą arba bet kurį kitą valiutos keitimo kursą, kuris skiriasi nuo taikyto išmokant paskolą.

2. Vietoj <…> 1 dalyje nurodytos negaliojančios sąlygos, kiek tai susiję su paskolos sumos išmokėjimu ir jos grąžinimu (įskaitant nustatytų mėnesinių įmokų, visų išlaidų, mokesčių ir komisinių mokesčių valiuta, mokėjimą), taikomas Vengrijos nacionalinio banko nustatytas oficialus atitinkamos valiutos keitimo kursas.“

Įstatymas DH2

13 Pagrindinės bylos aplinkybėms taikomos redakcijos *Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény* (2014 m. Įstatymas Nr. XL dėl taisyklių, taikomų paskolos įvertinimo ataskaitai, nurodytai 2014 m. Įstatyme Nr. XXXVIII, kuriuo reglamentuojami tam tikri aspektai, susiję su *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimu, priimtu siekiant suvienodinti teisę, taikomą finansų įstaigų su vartotojais sudarytoms paskolos sutartims, ir dėl įvairių kitų priemonių; toliau – Įstatymas Nr. DH2) 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Jei vykdoma sąlyga, kuri turi būti pripažįstama negaliojančia pagal [Įstatymo DH1] 3 straipsnio 1 dalį, vartotojo naudai kaip perteklinė suma, sumokėta dėl valiutos pirkimo ir pardavimo kursų skirtumo, skaičiuojama suma, kurią sudaro pagal negaliojančią sąlygą išmokėtos ir pagal 2 dalies nuostatas konvertuotos paskolos sumos skirtumas, taip pat suma, kurią sudaro pagal negaliojančią sąlygą sumokėtų ir pagal 2 dalies nuostatas konvertuotų grąžinamųjų įmokų skirtumas.“

14 Įstatymo DH2 37 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Sutarčių, kurioms taikomas šis įstatymas, atveju šalis gali teismo prašyti pripažinti sutartį arba tam tikras jos sąlygas negaliojančiomis <…> – neatsižvelgiant į tokį negaliojimą lemiančias priežastis – tik tuo atveju, jeigu kartu prašo taikyti šio negaliojimo teisines pasekmes, t. y. arba pripažinti sutartį galiojančia, arba vykdoma, kol bus priimtas sprendimas [dėl negaliojimo]. <…>“

Įstatymas DH7

15 Pagrindinės bylos aplinkybėms taikytinos redakcijos *Egyes fogyasztói kölcsönszerződésekből eredő követelések forintra átváltásával kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2015. évi CXLV. törvény* (2015 m. Įstatymas Nr. CXLV, kuriuo reglamentuojami klausimai, susiję su paskolos, suteiktos pagal tam tikras su vartotojais sudarytas paskolos sutartis, konvertavimu į forintus; toliau – Įstatymas DH7) 3 straipsnyje numatyta:

„Kredito įstaiga privalo

a) sumas, kurios jai mokėtinos pagal paskolos užsienio valiuta sutartis, kurioms taikomas šis įstatymas, konvertuoti į sumas forintais (toliau – konvertavimas į forintus) taikant 4 skyrių;

b) sumas, kurios jai mokėtinos pagal vartojimo paskolos užsienio valiuta sutartis, kurioms taikomas šis įstatymas ir kurios jau buvo nutrauktos, konvertuoti į sumas forintais taikant 5 skyrių.“

16 Įstatymo DH7 9 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Paskolos užsienio valiuta sutartis pagal šį skyrių negali būti keičiama vartotojo nenaudai, kiek tai susiję su palūkanų, mokesčių ir su sandoriu susijusių išlaidų dydžiu.“

17 Šio įstatymo 12 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta:

„Taikomas keitimo į forintus kursas yra 2015 m. rugpjūčio 19 d. Vengrijos nacionalinio banko nustatytas oficialus atitinkamos valiutos keitimo kursas.“

18 Šio įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta:

„Sumos, kredito įstaigai mokėtinos pagal paskolos užsienio valiuta sutartis, kurios jau nutrauktos, konvertuojamos į forintus taikant šiame skyriuje numatytą tvarką ir 12 straipsnio 1 dalyje numatytą keitimo kursą.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

19 2007 m. birželio 21 d. įsigydamas automobilį ZH su *AxFina* sudarė finansinės nuomos užsienio valiuta, t. y. Šveicarijos frankais (CHF), sutartį; KN savo ruožtu solidariai laidavo, kad ZH vykdys sutartinius įsipareigojimus. Šalys susitarė, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas kreditas turės būti grąžintas sumokant 120 fiksuotų mėnesinių įmokų Vengrijos forintais (HUF). Be to, į šią sutartį buvo įtraukta sąlyga dėl valiutos keitimo rizikos, pagal kurią šios užsienio valiutos keitimo kurso svyravimai įvertinami baigiantis sutarčiai, o tai reiškė kad visa rizika, susijusi su šios užsienio valiutos verte Vengrijos forinto atžvilgiu, teko dviem vartotojams.

20 2013 m. gegužės 7 d. *AxFina* nutraukė pagrindinėje byloje nagrinėjamą finansinės nuomos sutartį (nutraukimas įsigaliojo nedelsiant) dėl to, kad du vartotojai vėlavo atlikti mokėjimus; visa Vengrijos forintais apskaičiuota ir iš šios sutarties kylanti skola turėjo būti sumokėta atliekant vieną mokėjimą. Iš šios skolos *AxFina*, be kita ko, atskaitė sumą, apskaičiuotą, kaip numatyta Įstatymo DH2 3 straipsnio 1 dalyje, kaip permoką, susidariusią dėl Įstatymo DH1 3 straipsnio 1 dalyje nurodyto valiutos keitimo skirtumo, ir sumą, gautą pardavus atitinkamą transporto priemonę.

21 *AxFina* pareiškė ieškinį, siekdama, kad tuo atveju, jei būtų konstatuotas sąlygos, susijusios su valiutos keitimo rizika, nesąžiningumas, taigi ir minėtos sutarties negaliojimas, ta pati sutartis būtų pripažinta galiojančia atgaline data nuo jos sudarymo dienos ir iš abiejų vartotojų būtų priteista solidariai sumokėti 1 637 682 HUF (maždaug 4 000 EUR) pagrindinę sumą ir delspinigius. Iš šios sumos 972 960 HUF (maždaug 2 250 EUR) mokėtini dėl valiutos keitimo rizikos.

22 Savo sprendime pirmosios instancijos teismas, pripažinęs pagrindinėje byloje nagrinėjamą finansinės nuomos sutartį negaliojančia dėl sąlygos, susijusios su valiutos keitimo rizika, nesąžiningumo, nusprendė, kad vis dėlto abu vartotojai privalo prisiimti šią riziką ribotai. Šiuo tikslu jis sumažino *AxFina* piniginį reikalavimą, grindžiamą šia sutartimi, kurią pripažino galiojančia, suma, kurią ZH prarado, palyginti su situacija, jei ši sutartis būtų buvusi sudaryta Vengrijos forintais.

23 Teismas, nagrinėjantis abiejų vartotojų dėl šio sprendimo pateiktą apeliacinį skundą, tą sprendimą paliko galioti. Jo teigimu, minėtame sprendime pasirinkta pozicija leido pašalinti šių vartotojų interesų pažeidimą, padarytą dėl sąlygos, susijusios su valiutos keitimo rizika. Be to, dėl minėtoje sutartyje numatytų paslaugų negrįžtamo poveikio nebuvo galima atkurti situacijos, kurioje būtų buvę minėti vartotojai, jei nebūtų su valiutos keitimo rizika susijusios sąlygos.

24 Tie patys vartotojai apskundė apeliacine tvarka priimtą sprendimą *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija), t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Šiomis aplinkybėmis jie, be kita ko, prašė, kad būtų priimtas sprendimas atmesti *AxFina* pareikštą pradinį ieškinį ir šiuo aspektu teigė, kad atsisakymas priimti sprendimą atkurti padėtį, kurioje jie būtų, jei nebūtų sąlygos, susijusios su valiutos keitimo rizika, prieštarauja Sąjungos teisei ir kad teismui, beje, neleidžiama pakeisti šios nesąžiningos sąlygos turinio.

25 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad jo prašoma priimti sprendimą dėl finansinės nuomos užsienio valiuta sutarties, kai šioje sutartyje esanti sąlyga, pagal kurią visa valiutos keitimo rizika tenka atitinkamam vartotojui, laikoma nesąžininga dėl to, kad vartotojas nepakankamai informuotas apie šios rizikos pobūdį, ir kad pašalinus šią sąlygą, kurioje apibrėžiamas pagrindinis minėtos sutarties dalykas, visa sutartis taptų negaliojanti.

26 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškina, pirma, kad Vengrijos teisėje visos sutarties negaliojimo teisinės pasekmės reglamentuotos ankstesnio Civilinio kodekso 237 straipsnio 1 ir 2 dalyse. Pagal šią nuostatą pagrindinės ir „tokios pat kategorijos“ tokio negaliojimo teisinės pasekmės yra pirminės padėties atkūrimas arba, jei negaliojimo pagrindas gali būti pašalintas, pripažinimas, kad atitinkama sutartis galioja *ex tunc*; šis galiojimas gali būti pripažintas, be kita ko, tuo atveju, kai neįmanoma atkurti iki šios sutarties sudarymo buvusios padėties. Jei toks galiojimo pripažinimas taip pat neįmanomas, teismas, į kurį kreiptasi, pripažintų šią sutartį galiojančia, kol priimtų savo sprendimą, ir nurodytų kompensuoti atlygį už suteiktą paslaugą, už kurią galbūt neatsiskaityta.

27 Kalbant konkrečiai apie sutartis, patenkančias į įstatymų DH1 ir DH2 taikymo sritį, kaip antai pagrindinėje byloje nagrinėjamą finansinės nuomos sutartį, pažymėtina, kad Įstatymo DH2 37 straipsnio 1 dalyje įpareigojama pripažinti, kad tokios sutarties negaliojimo pasekmės yra arba pripažinimas, kad sutartis galioja, arba tai, kad ji vykdoma, kol bus priimtas sprendimas dėl negaliojimo, vadinasi, nenumatyta galimybės atkurti pirminės padėties. Be to, Vengrijos doktrinoje ir jurisprudencijoje teigiama, kad, atsižvelgiant į kredito sutarčių ir finansinės nuomos sutarčių pobūdį, tokių sutarčių negaliojimo atveju neįmanoma atkurti pirminės padėties.

28 Šiame kontekste prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad nors Teisingumo Teismas kelis kartus, be kita ko, 2023 m. balandžio 27 d. Sprendime *AxFina Hungary* (C-705/21, EU:C:2023:352) ir 2023 m. birželio 15 d. Sprendime *Bank M.* (*Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės*) (C-520/21, EU:C:2023:478), pareiškė savo nuomonę dėl sąlygos, kurios pašalinimas lemia atitinkamos sutarties negaliojimą, nesąžiningumo teisinių pasekmių, atsižvelgiant į Direktyvą 93/13, šiuose sprendimuose suformuota jurisprudencija susijusi ne su visais svarbiais Vengrijos teisės aktų ir praktikos aiškinimo klausimais ir jie negali visais atvejais būti tarpusavyje suderinami.

29 Nagrinėjamu atveju įstatymų DH1 ir DH2 taikymas reiškia, kad pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamą finansinės nuomos sutartį teiktinos paslaugos vertė visais atvejais gali būti apskaičiuojama Šveicarijos frankais arba Vengrijos forintais, net jei sąlyga dėl valiutos keitimo rizikos būtų „neveikianti“, o tai leidžia tęsti šios sutarties vykdymą. Apskritai pagal Vengrijos teisę sutarties negaliojimas nebūtinai lemia absoliutų negaliojimą, todėl jeigu „restitutio in integrum“ būtų laikoma vienintele galima tokio absoliutaus negaliojimo teisine pasekme, tai būtų logiškai neteisinga išvada.

30 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, kad neatrodo, jog Direktyva 93/13, kuria buvo atliktas tik minimalus suderinimas šioje srityje, reglamentuoja tai, kokių teisinių pasekmių turi kilti sutarties negaliojimo atveju. Vadinasi, šių pasekmių nustatymas priklauso valstybių narių procesinės autonomijos sričiai, su sąlyga, kad nacionalinis teismas turi pareigą užtikrinti, kad atitinkamas vartotojas galiausiai atsidurtų tokioje padėtyje, kurioje būtų buvęs, jei nesąžininga pripažinta sąlyga niekada nebūtų egzistavusi.

31 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar galima manyti, kad sutartis „gali išlikti“ be nesąžiningų sąlygų, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį, kai visos sutarties negaliojimo, pašalinus vieną iš jos sąlygų, kuri pripažinta nesąžininga, atveju nacionalinis teismas, taikydamas savo nacionalinės teisės aktus, gali pripažinti šią sutartį galiojančia atgaline data nuo sutarties sudarymo dienos taip, kad joje esanti nesąžininga sąlyga nelemtų atitinkamam vartotojui jokios pareigos, o kitos, sąžiningos, tos pačios sutarties sąlygos ir toliau vienodai saistytų šalis.

32 Tokia galimybė nereikštų pagal jurisprudenciją draudžiamo sutarties pakeitimo, nes sąlyga, susijusi su valiutos keitimo rizika, būtų pašalinta ir pagrindinėje byloje nagrinėjama finansinės nuomos sutartis galėtų išlikti be šios sąlygos. Šios sutarties pobūdis taip pat nebūtų pakeistas, nes paskolos įvertinimo ataskaitoje, parengtoje taikant užsienio valiutą, kuria išreikšta paskola, nustatyta paskolos vertė išliktų dėl to, kad nuo šiol valiutos keitimo rizika tektų kredito įstaigai.

33 Be to, vien pašalinus nesąžiningą sąlygą būtų užtikrintas atgrasomasis poveikis, paisant sankcijų proporcingumo principo, t. y. atitinkamos paskolos palūkanų norma išliktų tokia, kokia pritaikyta pagal numatytą užsienio valiutą ir kokia palanki atitinkamam vartotojui, bet neužtikrinant „kompensacijos“, susijusios su šiam vartotojui tenkančia valiutos keitimo rizika, nes kredito įstaiga turėtų pareigą grąžinti tam vartotojui sumas, kurias gavo pagal sąlygą dėl valiutos keitimo rizikos.

34 Tuo atveju, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo siūlomas aiškinimas būtų nesuderinamas su Sąjungos teise, šis teismas prašo Teisingumo Teismo pateikti gaires dėl to, kokias teisines pasekmes jis galėtų tiesiogiai nustatyti pagal šią teisę negaliojančios sutarties atveju, nes mano, kad tokiu atveju jam gali tekti nacionalinę teisę aiškinti *contra legem*.

35 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama finansinės nuomos sutartis taip pat patenka į Įstatymo DH7 taikymo sritį. Taikant šį įstatymą, pagal šią sutartį reikalaujamos sumos ateityje turėtų būti konvertuojamos į sumas Vengrijos forintais, taikant 2015 m. rugpjūčio 19 d. Vengrijos centrinio banko nustatytą atitinkamos užsienio valiutos keitimo kursą. Šiuo klausimu iš Įstatymo DH7 taisyklių ir aiškinamojo memorandumo nematyti, kad juo siekiama ištaisyti kokį nors negaliojimą, nes teisės aktų leidėjas, priešingai, norėjo, kad apskritai atitinkami vartotojai ateityje būti atleisti (daugumos galiojančių sutarčių atveju) nuo pareigos prisiimti valiutos keitimo riziką.

36 Atsižvelgdamas į tai, šis teismas linkęs manyti, kad nors sutarčių sąlygoms, atspindinčioms privalomąsias teisės aktų nuostatas, kaip antai numatytas Įstatyme DH7, netaikomos Direktyvos 93/13 nuostatos, šis įstatymas vis dėlto prieštarauja šiai direktyvai, nes dėl jo atitinkamam vartotojui tenka tam tikro lygio valiutos keitimo rizika, nors šis vartotojas turėtų jos visiškai išvengti, taigi minėtas įstatymas turėtų būti netaikomas.

37 Šiomis aplinkybėmis *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

„1. Ar [Direktyvos 93/13] 6 straipsnio 1 dalyje esančią frazę „[sutartis] gali išlikti be nesąžiningų [sąlygų]“ teisinga aiškinti taip, kad užsienio valiuta su vartotoju sudaryta sutartis gali išlikti pašalinus iš jos sąlygą, kurioje apibrėžta sutarties pagrindinė paslauga ir pagal kurią valiutos kurso rizika neribotai priskirta vartotojui, atsižvelgiant į tai, kad valstybės narės teisėje valiutos konvertavimo mechanizmas reglamentuojamas privalomosiomis įstatymo nuostatomis?

Ar pagal Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalį, 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį draudžiama tokia valstybės narės jurisprudencija (pagrįsta valstybės narės teisės aiškinimu, pateiktu atsižvelgiant į šią direktyvą ir atitinkančiu Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nustatytus aiškinimo principus), pagal kurią, atsižvelgiant į nepagrįsto praturtėjimo principus:

a) įpareigojama grąžinti vartotojui (arba įvertinti) sumas, kurias paskolos davėjas gavo pagal nesąžininga pripažintą sąlygą, taikant tą įpareigojimą ne *restitutio in integrum* aplinkybėmis – specialiose nacionalinės teisės nuostatose tokia galima negaliojimo teisinė pasekmė nenumatyta – arba savarankiškai taikant nepagrįsto praturtėjimo taisykles – sutarties negaliojimo atveju nacionalinėje teisėje ši teisinė pasekmė nenustatyta, – bet atleidžiant šį vartotoją nuo jam ypač žalingų pasekmių ir kartu atkuriant sutarties pusiausvyrą tarp jos šalių taikant pagrindinę teisinę pasekmę, kuri valstybės narės teisėje numatyta negaliojimo atveju, t. y. pripažįstant, kad sutartis yra galiojanti taip, kad pagal nesąžiningas sąlygas vartotojui nekyla jokių pareigų, tačiau kitos (sąžiningos) sutarties nuostatos (įskaitant nuostatas dėl sutartinių palūkanų ir kitų išlaidų) ir toliau yra šalims privalomos tomis pačiomis sąlygomis?

b) tuo atveju, jeigu galiojimo pripažinimas neįmanomas, ar galima tokia atitinkamos sutarties negaliojimo teisinė pasekmė, kaip pripažinimas, kad atsiskaitymo tikslais sutartis vykdoma, kol bus priimtas teismo sprendimas, o šalys tarpusavyje atsiskaito pagal nepagrįstą praturtėjimą reglamentuojančius principus?

2. Ar nustatant sutarties negaliojimo dėl pirma nurodytos priežasties teisines pasekmes gali būti netaikoma vėliau įsigaliojusi valstybės narės teisės akto nuostata, kurioje nuo jos įsigaliojimo numatytas privalomas konvertavimas į forintus, nes taip dėl nustatyto valiutos kurso dėl konvertavimo tam tikra valiutos kurso rizikos dalis tektų vartotojui, kuris dėl nesąžiningos sutarties nuostatos turėtų būti visiškai atleistas nuo šios valiutos keitimo rizikos?

3. Jeigu pagal Sąjungos teisę nebūtų galima kaip teisinių negaliojimo pasekmių taikyti galiojimo pripažinimo arba pripažinti, kad atitinkama sutartis toliau vykdoma, kokios gali būti teisinės pasekmės ir remiantis kokiu teoriniu pagrindu – aiškinant *contra legem*, neatsižvelgiant į valstybės narės teisės aktus dėl teisinių pasekmių ir remiantis vien Sąjungos teise – turint omenyje tai, kad Direktyvoje 93/13 nereglamentuotos teisinės negaliojimo pasekmės?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo ir trečiojo klausimų

38 Pirmasis ir trečiasis klausimai susiję su tuo, kaip, atsižvelgiant į tai, kas numatyta Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalyje, 6 straipsnio 1 dalyje ir 7 straipsnio 1 dalyje, turi būti vertinama galimybė leisti, kad išliktų finansinės nuomos užsienio valiuta sutartis, kurios sąlyga, pagal kurią visa su šios valiutos keitimu susijusi rizika tenka vartotojui, buvo pašalinta kaip nesąžininga.

39 Pirmiausia reikia pažymėti: kadangi šie klausimai susiję su sutartimi, kurioje yra pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nesąžininga pripažinta sąlyga, neišvengiamai darytina prielaida, kad ši sąlyga patenka į šios direktyvos taikymo sritį ir jai ta direktyva nėra netaikoma pagal jos 1 straipsnio 2 dalį, kuri visų pirma neapima sutarties sąlygų, atspindinčių privalomąsias įstatymų ar kitų teisės aktų nuostatas.

40 Šiuo klausimu pažymėtina, kad nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pirmajame klausime nurodo „valiutų konvertavimo mechanizmą, reglamentuotą privalomosiomis įstatymo nuostatomis“, Teisingumo Teismo turimoje bylos medžiagoje nėra nieko, kas rodytų, kad minėta sąlyga, susijusi su keitimo rizika *per se*, o ne su valiutų konvertavimo tvarka, atspindėtų tokių nuostatų turinį, be to, šis teismas nenurodo priežasčių, dėl kurių vis dėlto būtina, kad Teisingumo Teismas pateiktų Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalies išaiškinimą.

41 Šiomis aplinkybėmis reikia pripažinti, kad pirmuoju ir trečiuoju kartu nagrinėtinais klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis, siejama su jos 7 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją leidžiama pripažinti, jog finansinės nuomos užsienio valiuta sutartis, kuri tapo negaliojanti kaip nesąžiningą pašalinus sąlygą, pagal kurią atitinkamam vartotojui tenka su šia užsienio valiuta susijusi keitimo rizika, gali „išlikti be nesąžiningų [sąlygų]“, kaip tai suprantama pagal pirmąją iš šių direktyvos nuostatų, kai šiai sutarčiai taikomi nacionalinės teisės aktai, kuriuose kaip tokių sutarčių negaliojimo teisinė pasekmė numatyta, kad šis vartotojas visiškai atleidžiamas nuo ypač žalingo vienos nesąžiningos sąlygos poveikio, nors likusi atitinkamos sutarties dalis toliau galioja ir yra privaloma. Jeigu atsakymas būtų neigiamas, šis teismas prašo paaiškinti, kokias tos sutarties negaliojimo pasekmes jis turėtų nustatyti, patikslinęs, kad šiuo atveju jam gali tekti nacionalinę teisę taikyti *contra legem*.

Dėl galimybės, kad sutartis išliktų be nesąžiningų sąlygų

42 Iš suformuotos jurisprudencijos matyti, kad, atsižvelgiant į tai, jog vartotojas yra mažiau palankioje padėtyje nei verslininkas, šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje (sakinio pirma dalis) numatyta, kad nesąžiningos sąlygos nėra privalomos vartotojams. Tai yra imperatyvi nuostata, kuria formalią pusiausvyrą, sutartimi nustatytą tarp sutarties šalių teisių ir pareigų, siekiama pakeisti realia pusiausvyra, galinčia atkurti sutarties šalių lygybę (2024 m. balandžio 9 d. sprendimo *Profi Credit Polska* (*Įsiteisėjusiu sprendimu užbaigto proceso atnaujinimas*), C-582/21, EU:C:2024:282, 72 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

43 Be to, atsižvelgiant į viešojo intereso, kurį sudaro vartotojų apsauga, pobūdį ir svarbą, Direktyvoje 93/13, kaip matyti iš jos 7 straipsnio 1 dalies, siejamos su dvidešimt ketvirta konstatuojamąja dalimi, valstybės narės įpareigojamos numatyti tinkamas ir veiksmingas

priemones, „užkertančias kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų [verslininkų] sudaromose su vartotojais“ (2024 m. balandžio 9 d. Sprendimo *Profi Credit Polska* (*Įsiteisėjusiu sprendimu užbaigto proceso atnaujinimas*), C-582/21, EU:C:2024:282, 73 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

44 Tam nacionaliniai teismai turi netaikyti nesąžiningų sąlygų, kad jos nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui, nebent šis tam prieštarautų (šiuo klausimu žr. 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537, 53 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

45 Tuo remiantis, darytina išvada, kad nesąžininga pripažinta sutarties sąlyga iš principo turi būti laikoma niekuomet neegzistavusia, todėl ji negali sukurti padarinių vartotojui. Taigi teismo konstatavimas, kad tokia sąlyga yra nesąžininga, iš principo turi lemti vartotojo faktinės ir teisinės situacijos, kurioje jis būtų, jeigu nebūtų minėtos sąlygos, atkūrimą (2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 57 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

46 Nacionalinio teismo pareiga netaikyti nesąžiningos sutarties sąlygos, pagal kurią privaloma mokėti sumas, kurios, kaip paaiškėja, yra nepagrįstos, iš principo reiškia atitinkamą restitucinį poveikį šių sumų atžvilgiu, nes tokio poveikio nebuvimas gali panaikinti atgrasomąjį poveikį, kurį pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį, siejamą su jos 7 straipsnio 1 dalimi, siekiama priskirti konstatavimui, kad vartotojų ir verslininkų sudarytų sutarčių sąlygos yra nesąžiningos (2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 58 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

47 Be to, nors Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje patikslinta, kad valstybės narės turi numatyti, jog nesąžiningos sąlygos nebūtų privalomos vartotojui „taip, kaip numatyta pagal jų nacionalinėje teisėje nustatytas sąlygas [nacionalinės teisės aktuose nustatytomis sąlygomis]“, nacionalinis teisinis šioje Direktyvoje vartotojams garantuojamos apsaugos reglamentavimas negali pakeisti šios apsaugos apimties, taigi ir jos turinio (2024 m. gruodžio 12 d. Sprendimo *Kutxabank*, C-300/23, EU:C:2024:1026, 160 punktas ir nurodyta jurisprudencija).

48 Taigi, nors valstybės narės savo nacionalinėje teisėje turi nustatyti taisykles, kurias taikant konstatuojamas nesąžiningas sutartyje įtvirtintos sąlygos pobūdis ir kyla konkrečių šio konstatavimo pasekmių, vis dėlto toks konstatavimas turi leisti atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jei nebūtų šios nesąžiningos sąlygos, visų pirma suteikiant teisę susigrąžinti tai, ką jo nenaudai verslininkas nepagrįstai įgijo pagal minėtą nesąžiningą sąlygą (2024 m. balandžio 25 d. Sprendimo *Caixabank* (*Senaties terminas*), C-484/21, EU:C:2024:360, 20 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

49 Nagrinėjamu atveju iš prašymą priimti prejudicinį pateikusio teismo pateiktų paaiškinimų matyti, kad dėl finansinės nuomos užsienio valiuta sutarčių, kuriose yra nesąžininga sąlyga, susijusi su valiutos keitimo rizika, ir kurios tapo negaliojančios dėl šios sąlygos pašalinimo, kaip antai nagrinėjamų pagrindinėje byloje, Vengrijos teisėje numatyta galimybė „pripažinti galiojančiomis“ arba „pripažinti, kad sutartis vykdoma, kol bus priimtas sprendimas [dėl negaliojimo], kaip tai numatyta Įstatymo DH2 37 straipsnio 1 dalyje. Tuo tikslu Įstatymo DH1 3 straipsnyje numatytas valiutų keitimo mechanizmas, kuriuo siekiama užtikrinti, jog pašalinus nesąžiningą sąlygą, susijusią su keitimo rizika, vis dar būtų galima apskaičiuoti pagal atitinkamą sutartį teiktinų paslaugų vertę.

50 Šis teismas nurodo, kad remiasi prielaida, kad tokios galimybės atitinka Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje (pirma sakinio dalis) numatytus reikalavimus, išaiškintus šio sprendimo 42–48 punktuose primintoje jurisprudencijoje, nes jos leidžia ir visiškai atleisti atitinkamus vartotojus nuo jų sudarytoje sutartyje esančios nesąžiningos sąlygos, susijusios su valiutos keitimo rizika, paliekant toliau galioti visas kitas šios sutarties sąlygas, ir kartu užtikrinti atgrasomąjį poveikį, siejamą su šios nesąžiningos sąlygos panaikinimu. Taikant minėtas galimybes, finansinės pasekmės, kylančios dėl nesąžiningos sąlygos, tektų ne vartotojams, bet atitinkamai kredito įstaigai, o tiems vartotojams ir toliau būtų taikoma palanki palūkanų norma, susieta su šioje sutartyje numatyta užsienio valiuta, nesant būtinybės kaip nors pakeisti tą sąlygą.

51 Teisingumo Teismo turimoje bylos medžiagoje nėra informacijos, kuri leistų suabejoti, kad toks rezultatas iš principo gali užtikrinti, kad tos kredito įstaigos nepagrįstai pagal tą nesąžiningą sąlygą gautos sumos būtų grąžintos tiems vartotojams pagal šią nuostatą.

52 Vis dėlto Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje (sakinio antra dalis) nustatyta, kad, pašalinus nesąžiningas sąlygas, atitinkama sutartis „ir toliau <…> šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be [šių nesąžiningų] sąlygų“.

53 Šiuo klausimu neginčytina, kad pačioje Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje (sakinio antra dalis) nėra įtvirtintų kriterijų, kuriais remiantis būtų galima nustatyti, kada sutartis gali „išlikti be nesąžiningų [sąlygų]“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, o tai turi būti padaroma nacionalinėje teisėje, laikantis Sąjungos teisės. Taigi, konkrečiu atveju būtent atsižvelgiant į nacionalinėje teisėje numatytus kriterijus reikia įvertinti galimybę toliau vykdyti sutartį, kurios tam tikros sąlygos buvo pripažintos negaliojančiomis (2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, 40 punktas).

54 Be to, Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalimi siekiama atkurti pusiausvyrą tarp šalių, iš esmės išsaugant sutarties, kaip visumos, galiojimą, o ne panaikinti visas sutartis, kuriose yra nesąžiningų sąlygų (2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, 40 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

55 Vis dėlto valstybių narių turima diskrecija nustatant kriterijus, taikomus sutarties galimybei išlikti be joje numatytų nesąžiningų sąlygų, turi ribas.

56 Vadinasi, pirma, iš Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies (sakinio antra dalis) formuluotės matyti, kad atitinkama sutartis iš esmės turi išlikti be jokio kito pakeitimo nei atsirandančio dėl nesąžiningų sąlygų panaikinimo, jeigu pagal nacionalinės teisės normas toks sutarties tolesnis galiojimas yra teisiškai įmanomas, taigi nacionaliniai teismai tik turi netaikyti nesąžiningos sutarties sąlygos, kad ji nesukeltų privalomų pasekmių atitinkamam vartotojui (šiuo klausimu žr. 2012 m. birželio 14 d. Sprendimo *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, 65 punktą).

57 Šiame kontekste Teisingumo Teismas nusprendė, kad jei nacionaliniam teismui būtų leidžiama keisti tokių sutarčių nesąžiningų sąlygų turinį, tokia galimybė galėtų kliudyti siekti Direktyvos 93/13 7 straipsnyje nurodyto ilgalaikio tikslo. Ši galimybė leistų panaikinti atgrasomąjį poveikį, kurį verslininkams sukuria visiškas tokių nesąžiningų sąlygų netaikymas vartotojui, nes jie vis dar būtų linkę naudoti tas sąlygas, žinodami, kad net jas pripažinus negaliojančiomis, nacionalinis teismas galėtų pakeisti sutartis tiek, kiek būtina, ir taip būtų užtikrinti šių verslininkų interesai (2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 54 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

58 Antra, jeigu šio sprendimo 56 punkte nurodyta sąlyga būtų įvykdyta, sutarties tolesnio galiojimo be nesąžiningų sąlygų pagal nacionalinės teisės normas galimybę reikėtų vertinti objektyviai (2023 m. lapkričio 23 d. Sprendimo *Provident Polska*, C-321/22, EU:C:2023:911, 81 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Taigi vienos iš šios sutarties šalių padėtis negali būti laikoma lemiamu kriterijumi sprendžiant dėl sutarties likimo (šiuo klausimu žr. 2012 m. kovo 15 d. Sprendimo *Pereničová ir Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, 32 punktą)

59 Taigi kyla klausimas, ar šio sprendimo 49 ir 50 punktuose nurodyta galimybė atitinka šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalį (sakinio antra dalis), kaip ji išaiškinta šio sprendimo 53–58 punktuose primintoje jurisprudencijoje.

60 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas linkęs manyti, kad atitinka, nes šiuo atveju nesąžininga sąlyga, susijusi su valiutos keitimo rizika, jo nuomone, tiesiog pašalinama iš pagrindinėje byloje nagrinėjamos finansinės nuomos sutarties, todėl pagal šią sąlygą dviem vartotojams nebelieka jokios prievolės. Taigi ši sutartis gali „išlikti be nesąžiningų [sąlygų]“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį (sakinio antra dalis), dėl įstatymuose DH1 ir DH2 numatyto konvertavimo mechanizmo, todėl „ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.

61 Vis dėlto tokio nacionalinės teisės reglamentavimo savaime nepakanka, kad būtų galima pripažinti, jog sutartis gali „išlikti be nesąžiningų [sąlygų]“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį (sakinio antra dalis).

62 Šiuo tikslu iš tiesų reikia įrodyti, kad toks atitinkamos sutarties išlikimas yra teisiškai įmanomas ir kad dėl to nereikia daryti jokio kito pakeitimo, išskyrus šių sąlygų pašalinimą, kaip matyti iš šio sprendimo 56 ir 58 punktuose nurodytos jurisprudencijos, antraip šios sutarties išsaugojimas prieštarautų šiai nuostatai.

63 Kai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kaip nagrinėjamu atveju, jau yra konstatavęs, kad su valiutos keitimo rizika susijusi sąlyga apibrėžia pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties pagrindinį dalyką ir kad jos pašalinimas lemtų šios sutarties negaliojimą, sutarties išsaugojimas teisiškai lyg neįmanomas, bet tai turi įvertinti šis teismas (šiuo klausimu žr. 2019 m. birželio 5 d. Sprendimo *GT*, C-38/17, EU:C:2019:461, 43 punktą ir 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, 52 punktą).

64 Be to, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad nacionalinis teismas negali ištaisyti sutarties negaliojimo, kurį lemia joje esančios sąlygos nesąžiningumas, pripažindamas šią sutartį galiojančia ir kartu pakeisdamas jos valiutą. Dėl tokių teismo veiksmų šios sąlygos turinys būtų pakeistas (2023 m. balandžio 27 d. Sprendimo *AxFina Hungary*, C-705/21, EU:C:2023:352, 41 punktas).

65 Priešingai, nei teigia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šio vertinimo nepaneigia šio sprendimo 49 ir 50 punktuose apibendrinti papildomi patikslinimai, jo pateikti dėl „galiojimo pripažinimo“, kurį ketina taikyti ir kurį prireikus gali pakeisti „pripažinimu, kad sutartis vykdoma, kol bus priimtas sprendimas [dėl negaliojimo]“.

66 Iš tiesų, kadangi toks galimas sprendimas, remiantis šiais papildomais paaiškinimais, galiausiai lemia tai, kad valiutos keitimo rizika ir jos finansinės pasekmės, kurios iš pradžių teko atitinkamiems vartotojams pagal sąlygą, susijusią su valiutos keitimo rizika, dabar tenka kredito įstaigai, reikia konstatuoti, kad tai neišvengiamai reiškia šios sąlygos pakeitimą.

67 Tuo remiantis, darytina išvada, kad negalima teigti, jog nagrinėjama sutartis gali „išlikti be nesąžiningų [sąlygų]“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį (sakinio antra dalis).

68 Žinoma, Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nedraudžiama, kad nacionalinis teismas, vadovaudamasis sutarčių teisės principais, pašalintų sutartyje esančią nesąžiningą sąlygą ir vietoj jos taikytų nacionalinę dispozityviąją teisės normą arba šios sutarties šalių sutartą normą tais atvejais, kai dėl nesąžiningos sąlygos pripažinimo negaliojančia būtų priverstas panaikinti visą sutartį ir dėl to vartotojui galėtų kilti ypač žalingų pasekmių, dėl kurių jis nukentėtų (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 56, 59 ir 64 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).

69 Šiuo klausimu reikia pabrėžti, kad vertinant dėl visos sutarties pripažinimo negaliojančia vartotojo padėčiai kylančias pasekmes, kaip antai nurodytas šioje jurisprudencijoje, lemiamą reikšmę turi vartotojo šiuo klausimu išreikšta valia (2022 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *D. B. P. ir kt. (Užsienio valiuta išreikšta ir hipoteka užtikrinta paskola)*, C-80/21–C-82/21, EU:C:2022:646, 74 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

70 Nagrinėjamu atveju, net neatsižvelgiant į tai, ar egzistuoja Vengrijos teisės dispozityvioji nuostata ar atitinkamos sutarties šalių bendru sutarimu taikoma nuostata, kaip tai suprantama pagal minėtą jurisprudenciją, abu vartotojai tiek prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme, tiek Teisingumo Teismui pateiktose rašytinėse pastabose aiškiai išreiškė pageidavimą, kad visa pagrindinėje byloje nagrinėjama finansinės nuomos sutartis būtų pripažinta negaliojančia. Tokiomis aplinkybėmis neatrodo, kad nagrinėjamu atveju būtų tenkinama sąlyga, kad visos sutarties pripažinimas negaliojančia atitinkamiems vartotojams sukeltų ypač žalingų pasekmių, kuri būtina tam, kad nacionalinis teismas galėtų negaliojančia pripažintą nesąžiningą sąlygą pakeisti dispozityviąja nacionalinės teisės nuostata ar šios sutarties šalių bendru sutarimu taikoma nuostata (2022 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *D. B. P. ir kt. (Užsienio valiuta išreikšta ir hipoteka užtikrinta paskola)*, C-80/21–C-82/21, EU:C:2022:646, 78 punktas).

71 Antra, Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad pagal Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalį nesudaroma kliūčių, kad priimdamos teisės aktą valstybės narės nutrauktų nesąžiningų sąlygų naudojimą verslininkų ir vartotojų sudarytose sutartyse ir taip išsaugotų šių sutarčių galiojimą, su sąlyga, kad teisės aktų leidėjas šiomis aplinkybėmis laikosi reikalavimų, išplaukiančių iš šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalies (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, 40 ir 42 punktus ir 2021 m. balandžio 29 d. Sprendimo *Bank BPH*, C-19/20, EU:C:2021:341, 77 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

72 Vis dėlto iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos nematyti, kad nagrinėjamu atveju egzistuotų tokie teisės aktai, kiek tai susiję su sąlyga dėl valiutos keitimo rizikos, nes prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šiomis aplinkybėmis nurodo tik nacionalinės teisės aktus, susijusius su sąlygomis dėl valiutos keitimo skirtumo, kuriais siekiama „užtikrinti, kad vartotojams, atsižvelgiant į didelį galiojančių sutarčių skaičių, netektų ateityje prisiimti valiutos keitimo rizikos“.

73 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad tai, jog egzistuoja teisės aktai, kuriais siekiama išspręsti problemas dėl sąlygų, susijusių su valiutos keitimo kursų skirtumu, neturi įtakos kontrolei, kuri pagal Direktyvą 93/13 atliktina dėl kitų atitinkamų sutarčių sąlygų, kaip antai

susijusių su valiutos kurso rizika (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, 46 punktą ir 2021 m. rugsėjo 2 d. Sprendimo *OTP Jelzálogbank ir kt.*, C-932/19, EU:C:2021:673, 45 punktą).

Dėl pasekmių, kurių kiltų, jei sutartis negalėtų išlikti be nesąžiningų sąlygų

74 Kalbant apie pasekmes, kurių kiltų konstatavus, kad sutartis, kurioje yra nesąžininga sąlyga, negali išlikti be šios sąlygos, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį (antra sakinio dalis), reikia priminti, kad Direktyvoje 93/13 iš tiesų aiškiai nereglamentuotos pasekmės, kylančios dėl verslininko ir vartotojo sudarytos sutarties negaliojimo po joje esančių nesąžiningų sąlygų pašalinimo. Todėl valstybės narės turi nustatyti tokio konstatavimo pasekmes, turėdamos omenyje, kad šiuo klausimu tos nustatytos taisyklės būtų suderinamos su Sąjungos teise, visų pirma su šia direktyva siekiamais tikslais (2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 64 punktas).

75 Vis dėlto šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas taip pat priminė atgrasomąjį poveikį, kuris turi būti daromas tiesiog netaikant vartotojui nesąžiningų sąlygų; šis netaikymas turi lemti šio vartotojo teisę į tai, kad jam būtų grąžinta, ką atitinkamas verslininkas nepagrįstai gavo pagal tokias sąlygas. Taigi jis nusprendė, kad jeigu dėl tokio restitucinio poveikio nebuvimo būtų panaikintas šis atgrasomasis poveikis, reikėtų pripažinti panašų restitucinį poveikį tuomet, kai dėl vartotojo ir verslininko sudarytos sutarties nesąžiningų sąlygų negaliojančiomis būtų pripažįstamos ne tik šios sąlygos, bet ir visa ši sutartis (2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 65 ir 66 punktai).

76 Tuo remiantis, darytina išvada, kad tai, ar nacionalinės teisės normos, reglamentuojančios hipoteka užtikrintos paskolos sutarties pripažinimo negaliojančia dėl nesąžiningų sąlygų praktines pasekmes, suderinamos su Sąjungos teise, priklauso nuo to, ar pagal šias normas, pirma, leidžiama atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jei nebūtų šios sutarties, ir, antra, ar pagal jas nepažeidžiamas atgrasomasis poveikis, kurio siekiama Direktyva 93/13 (2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 68 punktas).

77 Kad būtų atkurta tokia teisinė ir faktinė padėtis tokios finansinės nuomos sutarties, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, atveju, pirma, vartotojai turi turėti bent teisę, kad jiems būtų kompensuotos jų sumokėtos mėnesinės įmokos ir vykdant šią sutartį sumokėti mokesčiai, taip pat įstatyme numatyto dydžio delspinigiai, skaičiuojami nuo prašymo sumokėti pateikimo dienos (šiuo klausimu dėl hipoteka užtikrintos paskolos sutarties žr. 2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 74 punktą).

78 Taigi, nagrinėjamu atveju nepakanka, kad dviem vartotojams būtų grąžintos tik tos sumos, kurias atitinkama kredito įstaiga gavo pagal sąlygą, susijusią su valiutos keitimo rizika, kaip tai siūlo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nes, priešingai, šiems vartotojams turi būti kompensuotos visos mėnesinės įmokos ir mokesčiai, sumokėti pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamą finansinės nuomos sutartį.

79 Kalbant, kita vertus, apie atitinkamą verslininką, t. y. nagrinėjamu atveju kredito įstaigą, reikia pažymėti, kad jam negalima suteikti teisės reikalauti iš vartotojų kompensacijos, viršijančios pagal finansinės nuomos sutartį jiems perduoto turto grąžinimą arba atitinkamą jo vertę ir tam tikrais atvejais – delspinigius. Jeigu šiai kredito įstaigai būtų suteikta tokia teisė ir atitinkamai teisė gauti atlygį už šių vartotojų naudojamą jų turtą, tai sudarytų sąlygas panaikinti

Direktyva 93/13 siekiamą atgrasomąjį poveikį (šiuo klausimu dėl hipoteka užtikrintos paskolos sutarties žr. 2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 76 ir 78 punktus).

80 Šio aiškinimo nepaneigia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodyta būtinybė užtikrinti, kad „skiriama sankcija būtų proporcinga“. Iš tiesų, viena vertus, Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad sutarties, kurios viena iš sąlygų buvo pripažinta nesąžininga, pripažinimas negaliojančia nėra Direktyvoje 93/13 numatyta sankcija (2024 m. gegužės 30 d. Nutarties *Deutsche Bank Polska*, C-325/23, EU:C:2024:453, 74 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

81 Kita vertus, nors tikslo atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų buvęs vartotojas, jeigu jo sudarytoje sutartyje nebūtų nesąžiningos sąlygos, turi būti siekiama laikantis proporcingumo principo, pagal šį principą gali būti draudžiama pripažinti visą šią sutartį negaliojančia tik tuo atveju, kai, objektyviai nustatant pasekmes, pagal nacionalinę teisę kylančias konstatavus sąlygos nesąžiningumą, kiek tai susiję su sutarties, kurioje ji įtvirtinta, palikimu galioti, nacionaliniam teismui paliekama tam tikra vertinimo ar aiškinimo diskrecija (šiuo klausimu žr. 2023 m. lapkričio 23 d. Sprendimo *Provident Polska*, C-321/22, EU:C:2023:911, 85 ir 86 punktus).

82 Vis dėlto tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamoje byloje, atmestina tokios diskrecijos buvimo galimybė, kaip tai matyti ir iš šio sprendimo 67 punkto.

83 Jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad vadovaudamasis nacionaline teise negali atkurti teisinės ir faktinės padėties, kurioje būtų buvęs atitinkami vartotojai, jei nebūtų sudarytos sutarties, nebent šią teisę aiškintų *contra legem*, reikia priminti, kad, kai Teisingumo Teismo jurisprudencijoje jau yra pateiktas aiškus atsakymas į klausimą, susijusį su Sąjungos teisės aiškinimu, šis teismas turi imtis visų būtinų priemonių, kad tas išaiškinimas būtų taikomas (2022 m. kovo 10 d. Sprendimo *Grossmania*, C-177/20, EU:C:2022:175, 42 punktas).

84 Kalbant nagrinėjamu atveju apie tam tikros direktyvos nuostatas, reikia pažymėti, kad jos iš tikrųjų pačios savaime negali sukurti pareigų privačiam asmeniui, dėl to jomis iš esmės negalima remtis nacionaliniame teisme prieš tą asmenį (2022 m. sausio 18 d. Sprendimo *Thelen Technopark Berlin*, C-261/20, EU:C:2022:33, 32 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

85 Vis dėlto Sąjungos teisę atitinkančio nacionalinės teisės aiškinimo principas neatsiejamas nuo Sutarčių sistemos, nes sudaro sąlygas nacionaliniams teismams nagrinėjant gautas bylas pagal jiems suteiktą jurisdikciją užtikrinti visišką Sąjungos teisės veiksmingumą (2024 m. balandžio 9 d. Sprendimo *Profi Credit Polska (Įsiteisėjusiu sprendimu užbaigto proceso atnaujinimas)*, C-582/21, EU:C:2024:282, 61 punktas).

86 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra ne kartą nusprendęs, kad vien privačių asmenų ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas, taikydamas nacionalinės teisės nuostatas, priimtas siekiant perkelti direktyvoje numatytas pareigas, turi vertinti visas nacionalinės teisės normas ir jas aiškinti kuo labiau atsižvelgdamas į šios direktyvos tekstą ir paskirtį, kad pasiektų direktyvos tikslą atitinkantį rezultatą (2022 m. sausio 18 d. Sprendimo *Thelen Technopark Berlin*, C-261/20, EU:C:2022:33, 27 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

87 Tiesa, Sąjungos teisę atitinkančio nacionalinės teisės aiškinimo principas turi tam tikras ribas. Taigi nacionalinio teismo pareigą aiškinant ir taikant atitinkamas vidaus teisės normas atsižvelgti į direktyvos turinį riboja bendrieji teisės principai ir ši pareiga negali būti pagrindas nacionalinę teisę aiškinti *contra legem* (2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 65 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

88 Vis dėlto Teisingumo Teismas taip pat yra nusprendęs, kad turėdami Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo pareigą nacionaliniai teismai prireikus privalo pakeisti suformuotą jurisprudenciją, jeigu ji grindžiama vidaus teisės aiškinimu, kuris nesuderinamas su direktyvos tikslais, ir savo iniciatyva atsisakyti taikyti pagal nacionalinę teisę privalomą aukščiausiosios instancijos teismo aiškinimą, kai tas aiškinimas neatitinka šios direktyvos (šiuo klausimu žr. 2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, 78 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

89 Taigi nacionalinis teismas negali pagrįstai manyti, jog neturi galimybės aiškinti nacionalinės teisės nuostatos taip, kad ji atitiktų Sąjungos teisę, vien dėl to, jog buvo nuolat pateikiamas toks šios nuostatos išaiškinimas, kuris neatitiko šios teisės (2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, 79 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

90 Vis dėlto, jeigu toks galimybės neturėjimas būtų įrodytas, du vartotojai, kaip dėl nacionalinės teisės neatitikties Sąjungos teisei nukentėjusios šalys, turėtų galėti remtis jurisprudencija, suformuota 1991 m. lapkričio 19 d. *Sprendime Francovich ir kt.* (C-6/90 ir C-9/90, EU:C:1991:428), kad prireikus gautų patirtos žalos atlyginimą (šiuo klausimu žr. 2022 m. sausio 18 d. Sprendimo *Thelen Technopark Berlin*, C-261/20, EU:C:2022:33, 41 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

91 Šiomis aplinkybėmis į pirmąjį ir trečiąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis, siejama su jos 7 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinama taip: pagal ją neleidžiama pripažinti, kad finansinės nuomos užsienio valiuta sutartis, kuri tapo negaliojančia kaip nesąžiningą pašalinus sąlygą, pagal kurią atitinkamam vartotojui tenka su šia užsienio valiuta susijusi keitimo rizika, gali „išlikti be nesąžiningų [sąlygų]“, kaip tai suprantama pagal pirmąją iš šių direktyvos nuostatų, kai šiai sutarčiai taikomi nacionalinės teisės aktai, kuriuose kaip tokios sutarties negaliojimo teisinė pasekmė numatyta, kad vartotojas visiškai atleidžiamas nuo ypač žalingo vienos nesąžiningos sąlygos poveikio, nors likusi atitinkamos sutarties dalis toliau galioja ir yra privaloma. Tokiu atveju, kadangi minėta sutartis negali išlikti be šios sąlygos, pagal minėtas nuostatas reikalaujama atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jei tos sutarties nebūtų.

Dėl antrojo klausimo

92 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar pagal Direktyvą 93/13 nacionaliniam teismui leidžiama netaikyti nacionalinės teisės aktų, kuriuose, kiek tai susiję su į šios direktyvos taikymo sritį patenkančiomis finansinės nuomos užsienio valiuta sutartimis, numatyta, kad atitinkama kredito suma konvertuojama į nacionalinę valiutą nuo šiuose teisės aktuose nustatytos datos, siekiant, kad tokias sutartis sudarę vartotojai ateityje nepatirtų finansinių pasekmių, susijusių su šiose sutartyse esančia sąlyga dėl valiutos keitimo rizikos, nesvarbu, ar tos sutartys galioja, ar ne, kai pagal tokius teisės aktus šiems vartotojams tenka tam tikro lygio valiutos keitimo rizika.

93 Šiuo klausimu pakanka pažymėti, kad, atsižvelgiant į atsakymą į pirmąjį ir trečiąjį klausimus, nereikia atsakyti į antrąjį klausimą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

94 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (dešimtoji kolegija) nusprendžia:

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 6 straipsnio 1 dalis, siejama su jos 7 straipsnio 1 dalimi,

turi būti aiškinama taip:

pagal ją neleidžiama pripažinti, kad finansinės nuomos užsienio valiuta sutartis, kuri tapo negaliojančia kaip nesąžiningą pašalinus sąlygą, pagal kurią atitinkamam vartotojui tenka su šia užsienio valiuta susijusi keitimo rizika, gali „išlikti be nesąžiningų [sąlygų]“, kaip tai suprantama pagal pirmąją iš šių direktyvos nuostatų, kai šiai sutarčiai taikomi nacionalinės teisės aktai, kuriuose kaip tokios sutarties negaliojimo teisinė pasekmė numatyta, kad vartotojas visiškai atleidžiamas nuo ypač žalingo vienos nesąžiningos sąlygos poveikio, nors likusi atitinkamos sutarties dalis toliau galioja ir yra privaloma. Tokiu atveju, kadangi minėta sutartis negali išlikti be šios sąlygos, pagal minėtas nuostatas reikalaujama atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jei tos sutarties nebūtų.

Parašai.